

WIOLETA BARANOWSKA-ZAJĄC

Dopuszczalna współpraca ubezpieczycieli w świetle rozporządzenia Komisji Europejskiej nr 267/2010 z dnia 24 marca 2010 r.

Wyjątki od zakazu porozumień ograniczających konkurencję w prawie Unii Europejskiej ustanawiane są w drodze rozporządzeń o wyłączeniach grupowych. Od 1992 r. rozporządzenia takie są również wydawane dla sektora ubezpieczeń gospodarczych. Mają one jednak charakter czasowy. Wydane w 2003 r. rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych od zakazu porozumień ograniczających konkurencję w sektorze ubezpieczeń gospodarczych wygasło z końcem pierwszego kwartału 2010 r. W związku z tym Komisja Europejska dokonała jego przeglądu wraz z oceną funkcjonowania wyłączenia grupowego w przedmiotowym sektorze, w wyniku których podjęła decyzję o utrzymaniu tego wyłączenia, a następnie wydała kolejne, trzecie już, rozporządzenie wyłączające. W stosunku do poprzedniego rozporządzenia przedmiotowy zakres współpracy przedsiębiorstw ubezpieczeniowych wyłączonej spod zakazu uległ jednak zawężeniu. Wykluczono z niego te rodzaje współpracy, które nie są szczególne dla sektora ubezpieczeń. Pewne zmiany wprowadzono także w odniesieniu do warunków wyłączeń dopuszczalnych rodzajów współpracy ubezpieczycieli.

Wprowadzenie

W niektórych sektorach gospodarki Unii Europejskiej wykreowane zostały szczegółowe reguły konkurencji, zwane regułami sektorowymi. Wywodzą się one z generalnych reguł konkurencji określonych w art. 101 i 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹ (dawniej art. 81 i 82 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską²). Regułami konkurencji o takim charakterze zostały objęte także przedsiębiorstwa prowadzące działalność na rynku ubezpieczeń gospodarczych. Początkowo podnoszono liczne wątpliwości dotyczące stosowania reguł konkurencji *explicitae* do specyficznej działalności komercyjnej podejmowanej przez podmioty funkcjonujące w sektorze ubez-

1. Dalej jako TfUE.
2. Dalej jako TWE.

pieczeń³. Zastosowanie ogólnych reguł konkurencji również do sektora ubezpieczeń podkreśliły jednak Trybunał Sprawiedliwości w orzeczeniu w sprawie *Fire Insurance*⁴ oraz Komisja Europejska w decyzjach przyznających indywidualne wyłączenia od zakazu porozumień ograniczających konkurencję,⁵ jak i odmawiających przyznania takich wyłączeń⁶.

Jednym z elementów podstawowej dla prawa konkurencji zasady przeciwdziałania praktykom monopolistycznym przedsiębiorstw jest względny zakaz porozumień ograniczających konkurencję. Instrumentem relatywizacji tego zakazu są zaś wyłączenia grupowe (blokowe). Działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa w sektorze ubezpieczeń gospodarczych, pomimo że podlega regułom konkurencji, może w pewnym zakresie uzasadniać kooperację tych przedsiębiorstw, stanowiącą wyjątki od zakazu porozumień ograniczających konkurencję. Dopuszczalne zatem jest wyłączenie spod działania reguł konkurencji określonych przejawów działalności przedsiębiorstw ubezpieczeniowych⁷.

Współpraca podmiotów działających w danym sektorze, która pomimo spełnienia przesłanek kooperacji zakazanej, niesie więcej korzyści dla konsumentów usług tego sektora w stosunku do negatywnych skutków dla działania mechanizmu konkurencji, podlega wyłączeniu spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję z mocy prawa – na podstawie rozporządzeń o wyłączeniach grupowych⁸. Rozporządzenia takie od 1991 r. obowiązują również w sektorze ubezpieczeń, przewidując grupowe wyłączenia pewnych rodzajów porozumień zawieranych między przedsiębiorstwami ubezpieczeniowymi⁹.

Sektorowe rozporządzenia o wyłączeniach grupowych mają zazwyczaj charakter czasowy i poddawane są okresowej weryfikacji zasadności ich obowiązywania. Praktyka taka funkcjonuje również w odniesieniu do rozporządzeń wyłączających spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję działalność przedsiębiorstw ubezpieczeniowych. Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 267/2010 w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 TfUE do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sek-

-
3. Z. Brodecki, S. Majkowska, *Kilka uwag o europejskim prawie ubezpieczeń* [w:] C. Mik (red.), *Prawo gospodarcze Wspólnoty Europejskiej na progu XXI wieku*, Toruń 2002, s. 67, D. Fuchs, *Europejskie prawo ubezpieczeń gospodarczych* [w:] E. Kowalewski (red.), *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Toruń 2006, s. 556, R. Stankiewicz, *Wyłączenia porozumień kooperacji ubezpieczeniowej* [w:] A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce*, Warszawa 2008, s. 470.
 4. Wyrok ETS z dnia 27.01.1987 r. w sprawie 45/85 *Verband der Sachversicherer Cv (Vds) v. Komisji WE*, Zb. Orz. [1987] s. 405.
 5. Decyzja Komisji w sprawie *Nuovo Consorzio Centrale Guasi Alle Macchine (Nuovo CEGAM)*, Dz. Urz. L 99/29 z 1984 r. oraz decyzja Komisji w sprawie *P&J Clubs (Protection and Indemnity Clubs)*, Dz. Urz. L 37/62 z 1985 r.
 6. Decyzja Komisji w sprawie *Feuer Versicherung (Fire Insurance)*, Dz. Urz. L. 35/20 z 1985 r.
 7. Por. R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 471-472.
 8. Por. R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 470, T. Skoczny, *Sektorowe reguły konkurencji w prawie wspólnotowym* [w:] *Prawo konkurencji Wspólnoty Europejskiej. Źródła, T. II: Reguły sektorowe*, Warszawa 2002, s. 15 i n.
 9. T. Skoczny, *Reguły konkurencji* [w:] J. Barcz (red.), *Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki*, Warszawa 2005, s. 364.

torze ubezpieczeniowym¹⁰ zostało wydane 24 marca 2010 r., po przeprowadzeniu konsultacji społecznych oraz przeglądu funkcjonowania wyłączenia grupowego w sektorze ubezpieczeń. Przegląd miał na celu ustalenie, czy należy utrzymać grupowe wyłączenie od zakazu porozumień ograniczających konkurencję, a więc wydać kolejne rozporządzenie w tym zakresie, czy też wyłączenie takie w odniesieniu do działalności ubezpieczeniowej stało się zbędne.

Artykuł ma na celu dokonanie próby oceny nowego rozporządzenia KE w świetle ustaleń wynikających z przeprowadzonego przeglądu funkcjonowania wyłączenia grupowego w sektorze ubezpieczeń gospodarczych.

1. Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję w sektorze ubezpieczeń gospodarczych

Grupowe wyłączenia jako wyjątki od zakazu porozumień ograniczających konkurencję funkcjonują w sektorze ubezpieczeniowym od 1992 r. Delegację do wydawania rozporządzeń określających szczegółowy zakres wyłączeń w przedmiotowym sektorze wprowadziło rozporządzenie Rady nr 1534/91¹¹. Stanowi ono podstawę prawną przyjmowania przez Komisję rozporządzeń wykonawczych dotyczących wyłączeń grupowych w tym sektorze¹². Rozporządzenie kompetencyjne wydane przez Radę już w preambule podkreśla, że „współpraca między zakładami w sektorze ubezpieczeniowym jest, do pewnego stopnia, pożądana, aby zapewnić prawidłowe funkcjonowanie tego sektora i jednocześnie wspierać interesy konsumentów.”¹³.

Wyłączenia grupowe w sektorze ubezpieczeniowym zostały wprowadzone po raz pierwszy na podstawie rozporządzenia Komisji nr 3932/92 z 21 grudnia 1992 r.¹⁴ Rozporządzenie to obowiązywało do 31 marca 2003 r.¹⁵.

Drugim z kolei rozporządzeniem dotyczącym przedmiotowych wyłączeń grupowych było rozporządzenie Komisji nr 358/2003 z 27 lutego 2003 r. w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 Traktatu do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym¹⁶. Rozporządzenie to przestało obowiązywać

10. Rozporządzenie Komisji (UE) nr 267/2010 z dnia 24 marca 2010 r. w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do niektórych kategorii porozumień,

decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. L 83/1 z 30.03.2010 r.

11. Rozporządzenie Rady nr 1534/91/EWG z dnia 31 maja 1991 r. w sprawie stosowania art. 85 ust. 3 Traktatu do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. L 134 z 07.06.1991 r.

12. Szerzej W.H. Roth, *European Competition Policy for the Insurance Market*, „European Competition Law Review” 2/2000, ss. 107-116.

13. Zob. motyw początkowe preambuły rozporządzenia nr 1534/91.

14. Rozporządzenie Komisji nr 3932/92/EWG w sprawie stosowania art. 85 ust. 3 Traktatu do niektórych grup porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. L 398/7 z 31.12.1992 r.

15. Zob. art. 21 rozporządzenia nr 3932/92.

16. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 358/2003 z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 TWE do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. L 53/8 z 28.02.2003 r., szerzej zob. H. Holmes, P. Lennon, *European Authorities Focus on Insurance*, „European Competition Law Review” 1/2005, ss. 11-12.

31 marca 2010 r. Unijne organy konkurencji musiały wobec tego podjąć decyzję dotyczącą utrzymania albo zaniechania utrzymania odrębnego wyłączenia blokowego w sektorze ubezpieczeniowym.

Na podstawie rozporządzenia nr 358/2003 wyłączeniem spod zakazu porozumień monopolistycznych, negatywnie wpływających na konkurencję, objęto cztery kategorie współdziałania między przedsiębiorstwami ubezpieczeniowymi. Pierwszą z nich była współpraca w zakresie opracowywania kalkulacji przeciętnego kosztu ubezpieczenia, opracowywania tabel oraz przeprowadzania badań. Drugi rodzaj współpracy wyłączony na podstawie przedmiotowego rozporządzenia to współpraca w zakresie ustalania ogólnych warunków ubezpieczenia. Ponadto wyłączeniu podlegała kooperacja polegająca na tworzeniu grup zakładów ubezpieczeń lub grup zakładów ubezpieczeń i towarzystw reasekuracji oraz współpraca w zakresie badania i zatwierdzania urzędzeń zabezpieczających¹⁷. Wyliczenie możliwych form kooperacji uzupełnione było wskazaniem, w dalszych przepisach rozporządzenia, szczegółowych warunków wyłączenia dla każdego z wymienionych rodzajów współpracy przedsiębiorstw ubezpieczeniowych oraz tzw. klauzul czarnych, czyli postanowień, które nie mogły wystąpić w konkretnym porozumieniu dla zaistnienia możliwości jego wyłączenia spod zakazu¹⁸.

Warunki wyłączeń spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję w obszarze objętym regulacją rozporządzenia skonstruowane były w oparciu o kryteria jakościowe oraz ilościowe¹⁹. Zrezygnowano natomiast z zamieszczania listy klauzul białych, a więc dozwolonych z punktu widzenia wyłączenia, jak i klauzul szarych, czyli dozwolonych warunkowo.

Na podstawie art. 10 rozporządzenia, Komisja Europejska posiadała kompetencję do cofnięcia wyłączenia, jeżeli w konkretnym przypadku uznała, że wyłączone porozumienie, które spełnia wprawdzie warunki określone w rozporządzeniu, wywołuje jednak skutki sprzeczne z którąkolwiek z ogólnych przesłanek wyłączeń od zakazu porozumień ograniczających konkurencję sformułowanych w prawie pierwotnym Unii Europejskiej. Cofnięcie wyłączenia w stosunku do danego porozumienia mogło nastąpić z inicjatywy Komisji albo na wniosek państwa członkowskiego lub osoby fizycznej lub prawnej posiadającej uzasadniony interes²⁰. Cofnięcie mogło nastąpić, na przykład, w razie powstania dominacji na rynku, podziału rynku wynikającego z utworzenia związku ubezpieczycieli, czy też w sytuacji, gdy z umów ubezpieczenia wynika wyraźna dysproporcja między prawami i obowiązkami ze szkodą dla ubezpieczonego²¹.

Jeżeli chodzi o określenie poszczególnych obszarów aktywności przedsiębiorstw sektora ubezpieczeniowego pretendujących do wyłączenia w oparciu o art. 81 ust. 3 TWE,²² pierwsze rozporządzenie o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeń

17. Zob. art. 1 lit. a – f rozporządzenia nr 358/2003.

18. Zob. art. 3 – 9 rozporządzenia nr 358/2003.

19. Szerzej zob. A. Jurkowska, T. Skoczny, *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we wspólnotowym i polskim prawie ochrony konkurencji* [w:] A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Wyłączenia grupowe...*, ss. 51-55.

20. Zob. art. 10 rozporządzenia nr 358/2003.

21. I. Zużewicz, *Prawo antymonopolowe* [w:] Z. Brodecki (red.), *Konkurencja*, Warszawa 2004, s. 221.

22. Obecnie art. 101 ust. 3 TUE.

nr 3932/92 odwzorowywało niemalże idealnie treść wytycznych zamieszczonych w rozporządzeniu kompetencyjnym Rady²³. Natomiast rozporządzenie nr 358/2003 odznaczało się odmienną konstrukcją treści. Wspomniany akt prawny stanowił mianowicie próbę wprowadzenia odrębnej definicji działań przedsiębiorstw ubezpieczeniowych podlegających wyłączeniom. W literaturze podkreślono przy tym, że nastąpiło to „w sposób odpowiedni do aktualnego sposobu konstrukcji norm prawa konkurencji”²⁴.

Z powyższego wynika, że treść kolejnych rozporządzeń o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeń dostosowywana jest do okoliczności oraz do tendencji występujących w prawie konkurencji, jak i do aktualnego stanu rozwoju działalności ubezpieczeniowej. Zjawisko to jest również widoczne na gruncie najnowszego rozporządzenia, o czym będzie mowa niżej.

2. Czasowy charakter rozporządzeń o wyłączeniach grupowych spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję w sektorze ubezpieczeń gospodarczych

Sektorowe rozporządzenia o wyłączeniach grupowych mają z założenia charakter czasowy²⁵. Ich czasowe obowiązywanie ma służyć okresowej weryfikacji zasadności utrzymywania dalszych wyłączeń grupowych w określonych sektorach gospodarki Unii Europejskiej. Skutkiem czasowego obowiązywania rozporządzeń może być zatem przedłużenie funkcjonowania grupowego wyłączenia od zakazu porozumień ograniczających konkurencję po dokonaniu wspomnianej weryfikacji albo też zaniechanie wydawania kolejnego rozporządzenia wyłączającego w danym sektorze. To ostatnie będzie się wiązało z rezygnacją z grupowego wyłączenia antykonkurencyjnej współpracy przedsiębiorstw na podstawie rozporządzenia. Oznacza to jednocześnie, że przedsiębiorstwa prowadzące działalność w danym sektorze będą musiały samodzielnie dokonywać oceny zawieranych porozumień ograniczających konkurencję z punktu widzenia spełnienia przez nie przesłanek wyłączenia spod zakazu.

23. Ścisłej rzecz ujmując, rozporządzenie nr 3932/92 odwzorowywało w omawianym zakresie treść punktu 1 preambuły rozporządzenia kompetencyjnego Rady – por. R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 475.

24. R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 475.

25. Taki charakter mają zarówno rozporządzenia o wyłączeniach grupowych w sektorze motoryzacyjnym – zob. P. Dębowski, T. Skoczny, *Wyłączenia grupowe dla porozumień wertykalnych w sektorze motoryzacyjnym* [w:] A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Wyłączenia grupowe...*, s. 313 i n., D. Gerard, „Regulated Competition” in the Automobile Sector: A Comparative Analysis of Car Distribution System in the US and the EU, *European Competition Law Review* 9/2003, s. 527, rozporządzenia o wyłączeniach grupowych w sektorze transportu morskiego – zob. M. A. Nestorowicz, I. Zużewicz-Wiewiórowska, *Wyłączenia grupowe dla porozumień w transporcie morskim* [w:] A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Wyłączenia grupowe...*, s. 520 i n., M. Monti, *A time for change? – Maritime competition policy at the crossroads*, Antwerp 2003, J. Milligan, *Revision of Block Exemption Regulation 870/95 on Consortia Agreements*, *European Competition Law Review* 4/2000, s. 232 i n., jak i rozporządzenia o wyłączeniach grupowych w sektorze transportu lotniczego – zob. T. Skoczny, *Wygaśnięcie wyłączeń grupowych dla porozumień w transporcie lotniczym* [w:] A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Wyłączenia grupowe...*, s. 547 i n.

W związku z czasowym charakterem rozporządzeń o wyłączeniach grupowych od kilku lat następuje proces tzw. „wygaszania” wyłączeń o charakterze sektorowym²⁶. Zjawisko to dotknęło wyłączeń w sektorach transportu lotniczego oraz transportu morskiego. W pierwszym z wymienionych sektorów proces ten dokonał się już ostatecznie – rozporządzenie wyłączające wygasło z dniem 31 października 2007 r.²⁷ – w drugim natomiast z nich ostatecznie rozporządzenie wyłączające zostało wydane z mocą obowiązującą do 25 kwietnia 2015 r.²⁸

Rozporządzenie ustanawiające wyłączenia grupowe dla porozumień ubezpieczeniowych nadal pozostaje w mocy. Jednakże, w odniesieniu do współpracy przedsiębiorstw sektora ubezpieczeń, również zastosowano czasowy charakter obowiązywania rozporządzeń wyłączających.

Takim charakterem obowiązywania odznaczało się pierwsze rozporządzenie wyłączające w przedmiotowym sektorze,²⁹ jak i kolejne, do niedawna obowiązujące, rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 358/2003, które wygasło w dniu 31 marca 2010 r.³⁰ W celu ustalenia zasadności przedłużenia obowiązywania wyłączenia grupowego w sektorze ubezpieczeń, Komisja Europejska dokonała jego przeglądu, na który składał się między innymi proces publicznych konsultacji, który został zamknięty z końcem listopada 2009 r. Przebieg przeglądu i zajmowane w jego toku stanowisko Komisji wskazywały, że nawet pomimo pozytywnego wyniku konsultacji, w których przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe opowiadały się za utrzymaniem wyłączenia, nie będzie ona zainteresowana dalszym utrzymywaniem wyłączeń grupowych w sektorze ubezpieczeń³¹. Ostatecznie jednak, po zakończeniu przeglądu, Komisja Europejska opracowała projekt nowego rozporządzenia³². Następnie zaś przyjęto kolejne, nowe rozporządzenie nr 267/2010 w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 TfUE do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym.

26. Zob. A. Jurkowska, T. Skoczny, *Wyłączenia grupowe i ich stosowanie w państwach członkowskich UE – stan obecny i perspektywy* [w:] A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Wyłączenia grupowe...*, s. 561.

27. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1459/2006 z dnia 28 września 2006 r. w sprawie zastosowania art. 81 ust. 3 Traktatu wobec pewnych kategorii porozumień i praktyk uzgodnionych w zakresie konsultacji w sprawie taryf pasażerskich stosowanych w ramach rejsowych połączeń lotniczych oraz przydziału czasu na start lub lądowanie w portach lotniczych, Dz. Urz. L 272 z 03.10.2006 r.

28. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 906/2009 z dnia 28 września 2009 r. w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 Traktatu do określonych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych pomiędzy przedsiębiorstwami żeglugi liniowej (konsorcja), Dz. Urz. L 256 z 29.09.2009 r.

29. Rozporządzenie nr 3932/92 obowiązywało do 31 marca 2003 r. – zob. art. 21 rozporządzenia.

30. Zob. art. 12 rozporządzenia nr 358/2003.

31. A. Jurkowska, T. Skoczny, *Wyłączenia grupowe i ich stosowanie...*, ss. 563-564.

32. Tekst projektu rozporządzenia dostępny jest na stronie internetowej http://ec.europa.eu/competition/consultations/2009_insurance/draft_regulation_pl.pdf.

3. Ocena funkcjonowania grupowego wyłączenia spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję w sektorze ubezpieczeń gospodarczych

Okres obowiązywania rozporządzenia nr 358/2003 został zakreślony stosunkowo krótkim terminem. Jego zakończenie stało się okazją do dokonania oceny funkcjonowania grupowego wyłączenia spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję w sektorze ubezpieczeń gospodarczych. Ze względu bowiem na fakt, że zakaz porozumień ograniczających konkurencję jest jedną z podstawowych zasad prawa konkurencji Unii Europejskiej, wyłączenia spod zakazu mają natomiast charakter wyjątku od tej zasady, wyłączenia określonych rodzajów porozumień sektorowych powinny być przedmiotem okresowej oceny. Jej celem jest ustalenie, czy nadal istnieją przesłanki, które stały się podstawą wprowadzenia odrębnego wyłączenia o charakterze grupowym³³.

Proces przeprowadzania oceny zasadności dalszego utrzymywania grupowych wyłączeń odnoszących się do porozumień między podmiotami działającymi w sektorze ubezpieczeniowym rozpoczął się już na kilka lat przed końcowym terminem obowiązywania rozporządzenia nr 358/2003. W 2007 r. Komisja Europejska przyjęła tymczasowy raport dotyczący rozwoju sektora ubezpieczeń gospodarczych,³⁴ którego jeden z rozdziałów odnosi się do kwestii współpracy (kooperacji) przedsiębiorstw prowadzących działalność ubezpieczeniową na poziomie transgranicznym i krajowym. Podstawę sformułowanych wniosków stanowią dane zebrane od przedsiębiorstw prowadzących działalność ubezpieczeniową oraz związków takich przedsiębiorstw. Ustalenia raportu dowodzą, że poziom kooperacji przedsiębiorstw ubezpieczeniowych wykazuje zdecydowane różnice, zarówno w poszczególnych państwach członkowskich, jak i w poszczególnych segmentach ubezpieczeń gospodarczych³⁵.

Przeprowadzone badania wykazały, że prawie dwie trzecie związków przedsiębiorstw prowadzących działalność ubezpieczeniową zadeklarowało wzięcie udziału we wspólnym opracowywaniu i rozpowszechnianiu kalkulacji przeciętnego kosztu ubezpieczenia od określonych ryzyk albo przynajmniej wykorzystywanie przygotowanych w ten sposób opracowań. Najpopularniejszym zaś obszarem kooperacji przedsiębiorstw ubezpieczeniowych jest współpraca w zakresie opracowywania i rozpowszechniania ogólnych warunków ubezpieczenia dla ubezpieczeń bezpośrednich³⁶.

Opracowany przez Komisję raport odniósł się również do współpracy w zakresie tworzenia grup koasekuracyjnych (tzw. *pooli*, od angielskiego określenia co – *insurance pool*). Jednakże dokument dowiódł, że tego rodzaju forma współpracy ubezpieczeniowej nie jest zbyt popularna wśród komercyjnych ubezpieczycieli³⁷.

33. R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 499.

34. Inquiry into the European business insurance sector pursuant to Article 17 of Regulation 1/2003. Interim Report – raport dostępny jest na stronie internetowej http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/others/sector_inquiries/financial_services/interim_report_24012007.pdf.

35. Zob. s. 144 raportu, por. też R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, ss. 477-478.

36. Zob. s. 137 raportu.

37. Szerzej R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 479.

Ogólne wyniki raportu wskazały na poważne wątpliwości dotyczące zasadności dalszego utrzymywania sektorowego wyłączenia grupowego w dziedzinie ubezpieczeń gospodarczych. Ze względu jednak na problemy w zakresie wertrykalnej współpracy w sektorze, już na tym etapie Komisja Europejska uznała, że należy skłonić się do utrzymania i dalszego rozwoju przepisów normujących wyłączenia grupowe w przedmiotowym sektorze. Ostatecznie takie stanowisko zajęła w raporcie³⁸.

Jako kolejny etap oceny funkcjonowania wyłączenia grupowego odnoszącego się do ubezpieczeń przeprowadzono publiczne konsultacje. Miały one na celu ustalenie, czy rozporządzenie wyłączające w sektorze ubezpieczeń gospodarczych jest stosowane w praktyce, jaki ma wpływ na rynki ubezpieczeniowe na obszarze Unii Europejskiej, a w związku z tym – czy istnieją wystarczające powody do przedłużania jego obowiązywania³⁹. Konsultacje zamknięto po otrzymaniu sześćdziesięciu odpowiedzi pochodzących od przedstawicieli sektora ubezpieczeniowego, władz publicznych oraz organizacji konsumenckich.

W marcu 2009 r. Komisja przyjęła zaś sprawozdanie dotyczące funkcjonowania rozporządzenia nr 358/2003⁴⁰. Stanowiło ono kolejny z cząstkowych etapów oceny funkcjonowania przedmiotowego wyłączenia, gdyż Komisja zastrzegła, że ogranicza się w nim do przedstawienia wstępnych opinii dotyczących funkcjonowania rozporządzenia i nie przesądza jeszcze o ostatecznej decyzji dotyczącej jego odnowienia lub zaniechania odnowienia. W dokumencie Komisja wyraziła pogląd, zgodnie z którym rozporządzenie w sprawie wyłączeń grupowych powinno nadal ułatwiać dwa rodzaje współpracy, które wydają się szczególne dla sektora ubezpieczeniowego – porozumienia związane ze wspólnymi kalkulacjami, tabelami i badaniami oraz z grupami reasekuracyjnymi⁴¹. Inaczej natomiast Komisja odniosła się do współpracy w zakresie ogólnych warunków ubezpieczenia, stając na stanowisku, że nie wymaga ona objęcia wyłączeniem grupowym⁴².

W czerwcu 2009 r. Komisja przeprowadziła posiedzenie konsultacyjne, na którym poszczególne kategorie porozumień między przedsiębiorstwami ubezpieczeniowymi, wyłączone na podstawie rozporządzenia nr 358/2003, zostały przedyskutowane w ramach oddzielnych czterech paneli. Następnie ponownie rozpoczęto konsultacje społeczne, których proces został zakończony w ostatnim dniu listopada 2009 r.

Na podstawie dokonanego przeglądu rozporządzenia wyłączającego z 2003 r., Komisja Europejska doszła do wniosku, że w ostatnich kilku latach zmieniła się rola polityki konkurencji w sektorze ubezpieczeń gospodarczych. Polityka ta, zdaniem Komisji, powinna być wykorzystywana do przeciwdziałania barierom na kształującym

38. Zob. R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 480.

39. Zob. Komunikat Komisji opublikowany na stronie internetowej <http://europa.eu/rapid/pres-ReleasesAction.do?reference=IP/08/596&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

40. Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z funkcjonowania rozporządzenia Komisji nr 358/2003/WE w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 TWE do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, COM 2009, 0138 final.

41. Zob. pkt 34 sprawozdania Komisji.

42. Zob. pkt 30 sprawozdania Komisji.

się wewnętrznym rynku ubezpieczeniowym Unii Europejskiej, co ma przynieść korzyści zarówno dla przedsiębiorstw, jak i dla konsumentów usług świadczonych na tym rynku⁴³.

Ponadto ustalono, że informacje zebrane przez Komisję w toku przeglądu rozporządzenia mają stanowić początek nowego podejścia. Koncentruje się ono na usprawnieniu dostarczania produktów oraz usług ubezpieczeniowych dla przedsiębiorstw. Skupia się także na współpracy w zakresie reasekuracji oraz pośrednictwa asekuracyjnego i reasekuracyjnego. Uzyskane w toku konsultacji informacje pomogły również Komisji ocenić bariery w rozwoju konkurencji na rynku ubezpieczeń gospodarczych, w tym bariery spowodowane współpracą przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, warunkami konkurencji oraz przeszkodami w wejściu na rynek⁴⁴.

Pomimo poważnych wątpliwości w zakresie zasadności dalszego utrzymywania opartego na rozporządzeniu wyłączenia grupowego w sektorze ubezpieczeń, po przeprowadzeniu przeglądu, Komisja Europejska przyjęła projekt rozporządzenia w sprawie wyłączeń grupowych w sektorze ubezpieczeń gospodarczych. Pod koniec marca 2010 r. Komisja wydała natomiast kolejne rozporządzenie w tym zakresie. Weszło ono w życie z dniem 1 kwietnia 2010 r.⁴⁵

Analiza działań Komisji zmierzających do ustalenia zasadności wydania kolejnego rozporządzenia wyłączającego grupowo współpracę przedsiębiorstw ubezpieczeniowych dowiodła, że pomimo poważnych kontrargumentów, unijne organy konkurencji nadal pozostają w przekonaniu, że grupowe wyłączenie współpracy przedsiębiorstw sektora ubezpieczeń gospodarczych jest uzasadnione. W związku z przyjętym nowym podejściem, jego zakres został znacznie zmodyfikowany. Wylimitowano z niego te rodzaje współpracy, które odznaczały się największą częstotliwością występowania wśród przedsiębiorstw ubezpieczeniowych.

4. Nowe Wyłączenia Blokowe dla Ubezpieczycieli (IBER) – rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 267/2010

Treść przepisów kolejnego, trzeciego już, rozporządzenia o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeń gospodarczych jest wynikiem zmienionego podejścia do tego wyłączenia, jakie wypracowano w toku przeglądu rozporządzenia 358/2003. Spowodowało ono, że Komisja Europejska wydając nowe rozporządzenie wprowadziła znaczne ograniczenia możliwych rodzajów współpracy w stosunku do poprzednio obowiązującego rozporządzenia. Zaostrzyła także warunki dopuszczalnych wyłączeń.

Już w preambule nowego rozporządzenia zastrzeżono, że w odróżnieniu od rozporządzenia 358/2003, nie przewiduje ono wyłączenia porozumień dotyczących ustalania standardów ogólnych warunków ubezpieczenia oraz badania i zatwierdzania urządzeń zabezpieczających. Uzasadnieniem dla zaniechania dalszego wyłączenia wskazanych dwóch kategorii współpracy jest fakt, iż porozumienia takie nie są właściwe dla sektora ubezpieczeniowego, a także, że mogą one budzić obawy o naruszenie zasad konku-

43. http://ec.europa.eu/competition/sectors/financial_services/insurance.html#review.

44. http://ec.europa.eu/competition/sectors/financial_services/insurance.html#review.

45. Art. 9 rozporządzenia nr 267/2010.

rencji⁴⁶. Objęcie tych porozumień zakresem wyjątkowego aktu prawnego, jakim jest rozporządzenie, mogłoby prowadzić do nieuzasadnionej dyskryminacji w stosunku do innych sektorów, które nie zostały objęte rozporządzeniami o wyłączeniach grupowych⁴⁷. W nowym rozporządzeniu wyłączającym zastosowano zatem dalsze ograniczenie zakresu możliwej do wyłączenia współpracy przedsiębiorstw ubezpieczeniowych w stosunku do upoważnienia zawartego w rozporządzeniu kompetencyjnym wydanym przez Radę⁴⁸.

W preambule nowego rozporządzenia wyraźnie podkreślono jego cele, które zostały wypracowane w toku przeglądu regulacji. Zgodnie z jej treścią, rozporządzenie powinno spełniać wymogi dotyczące zapewnienia skutecznej ochrony konkurencji oraz zagwarantowania korzyści dla konsumentów i bezpieczeństwa prawnego dla przedsiębiorstw ubezpieczeniowych⁴⁹. Za rozporządzeniem 358/2003 preambuła powtarza także, że wyłączeniom grupowym mogą podlegać tylko takie porozumienia zawierane między przedsiębiorstwami ubezpieczeniowymi, o których można z wystarczającym stopniem pewności powiedzieć, że spełniają ogólne przesłanki wyłączeń sformułowane w pierwotnym prawie konkurencji⁵⁰.

Systematyka nowego rozporządzenia o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeniowym została skonstruowana odmiennie niż w przypadku rozporządzenia 358/2003. I tak, rozdział pierwszy, który obejmuje artykuł 1 rozporządzenia, zawiera definicje przyjęte dla potrzeb przedmiotowego aktu prawnego. Znajduje się tu również, powtórzona za artykułem 2 poprzedniego rozporządzenia definicja porozumienia, która odzwierciedla ogólne, szerokie pojęcie porozumienia przedsiębiorstw przyjęte w unijnym prawie konkurencji. Przez porozumienie należy bowiem rozumieć zarówno porozumienie w ścisłym tego słowa znaczeniu, decyzję związku przedsiębiorstw, jak i praktykę uzgodnioną⁵¹. Ponadto na potrzeby przedmiotowego aktu prawnego sformułowano definicje przedsiębiorstw uczestniczących, przedsiębiorstw powiązanych, grup koasekuracyjnych, grup koreasekuracyjnych, nowych rodzajów ryzyka oraz składki komercyjnej⁵². Zakres definicji został ograniczony w stosunku do poprzednio obowiązującego rozporządzenia, które zawierało dodatkowo definicję standardowych warunków ubezpieczenia⁵³. Wiąże się to z rezygnacją z wyłączenia w zakresie ustalania standardów ogólnych warunków ubezpieczenia.

Jeżeli chodzi o praktyki przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, które podlegają wyłączeniu spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję, to poszczególnym z nich poświęcono kolejne rozdziały rozporządzenia w ten sposób, że każdy dotyczy jednego konkretnego rodzaju współpracy podlegającej wyłączeniu. W pierwszej kolejności wskazuje się przy tym na czym może polegać porozumienie podlegające wyłączeniu.

46. Pkt 3 *in media i in fine* preambuły rozporządzenia nr 267/2010.

47. Komunikat Komisji w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 TfUE do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. C 82 z 30.03.2010 r., pkt 19, 22 i 26.

48. Zob. art. 1 ust. 1 rozporządzenia Rady nr 1534/91.

49. Zob. pkt 5 *ab initio* preambuły rozporządzenia nr 267/2010.

50. Pkt 8 preambuły rozporządzenia nr 267/2010.

51. Zob. art. 1 pkt 1 rozporządzenia nr 267/2010.

52. Art. 1 pkt 2 – 7 rozporządzenia nr 267/2010.

53. Zob. art. 2 pkt 4 rozporządzenia nr 358/2003.

Następnie określa się warunki wyłączenia tego konkretnego porozumienia, wreszcie zaś precyzuje się przypadki, w których takie porozumienie nie będzie podlegało wyłączeniu, a więc formułuje się tzw. klauzule czarne dla danego wyłączenia.

Rozdział drugi rozporządzenia dopuszcza zatem oraz w sposób kompleksowy reguluje wyłączenie porozumienia polegającego na tworzeniu przez przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe wspólnych zestawień kalkulacji przeciętnego kosztu ubezpieczenia od określonych rodzajów ryzyka w przeszłości, tabel śmiertelności oraz tabel pokazujących częstotliwość chorób, wypadków i kalectwa, na wspólnym przeprowadzaniu badań dotyczących prawdopodobnego wpływu ogólnych okoliczności, zewnętrznych w stosunku do zainteresowanych przedsiębiorstw, na częstotliwość lub skalę przyszłych roszczeń dla danego ryzyka lub jego kategorii albo na rentowność różnych rodzajów inwestycji, a także na rozpowszechnianiu wyników takich badań. Objęty rozdziałem drugim artykuł 2 rozporządzenia stanowi, że zgodnie z art. 101 ust. 3 TfUE, art. 101 ust. 1 TfUE nie ma zastosowania do tego rodzaju porozumień zawartych przez dwa lub więcej przedsiębiorstw sektora ubezpieczeniowego⁵⁴. Wyłączenie to zostało odnowione, ponieważ Komisja uznała, że tego rodzaju współpraca jest dla sektora ubezpieczeniowego zarówno szczególna, jak i konieczna w celu dokonania wyceny poszczególnych rodzajów ryzyka. Powinna ona zatem być chroniona i ułatwana, gdyż sprzyja konkurencji⁵⁵.

Przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe mogą wobec powyższego kontynuować rozpoczętą pod rządami poprzednich regulacji współpracę w zakresie wspólnego tworzenia zestawień, tabel oraz badań. Działania takie ułatwiają ich uczestnikom oszacowanie ryzyka, są więc pośrednio korzystne dla konsumentów usług ubezpieczeniowych. Mogą również ułatwić wejście na rynek, a jak wiadomo większa liczba podmiotów działających na rynku zwiększa konkurencyjność.

Pewnym zmianom uległy jednak warunki stosowania wyłączenia. Przede wszystkim rozszerzono krąg podmiotów nie uczestniczących w porozumieniu, które mogą uzyskać dostęp do opracowanych na jego podstawie zestawień kalkulacji, tabel lub wyników badań.

Zgodnie z artykułem 3 rozporządzenia wyłączenie stosuje się, jeżeli zestawienia lub tabele, po pierwsze, oparte są na zbiorze danych gromadzonych przez okres obserwacji obejmujący kilka lat występowania ryzyka, odnoszących się do identycznych lub porównywalnych czynników ryzyka jeżeli są one wystarczająco liczne do stworzenia bazy. Ta ostatnia zaś musi się nadawać do prowadzenia obliczeń statystycznych oraz do dostarczania danych liczbowych dotyczących, między innymi, ilości roszczeń zgłaszanych w ciągu okresu obserwacji, ilości poszczególnych rodzajów ryzyka w każdym roku występowania ryzyka w wybranym okresie obserwacji, całości kwot zapłaconych lub należnych w odniesieniu do roszczeń powstałych w tym okresie, całkowitej kwoty ubezpieczonego kapitału dla każdego roku występowania ryzyka⁵⁶. Po drugie, zestawienia lub tabele podlegające wyłączeniu powinny zawierać na tyle szczegółowe roz-

54. Zob. art. 2 lit. a i b rozporządzenia nr 267/2010.

55. Por. Komunikat Komisji..., pkt 8 i 9.

56. Art. 3 ust. 1 lit. a rozporządzenia nr 267/2010.

bicie dostępnych statystyk, na ile jest to potrzebne pod względem aktuarialnym⁵⁷. Po trzecie, nie mogą one uwzględniać pod żadną postacią kosztów nadzwyczajnych, dochodu wynikającego z rezerw, kosztów administracyjnych lub handlowych, opłat o charakterze fiskalnym lub parafiskalnym, jak również dochodów z inwestycji i przewidywanych rezerw⁵⁸.

Rozporządzenie przewiduje ponadto dalsze warunki wyłączenia, wspólne dla współpracy w zakresie zestawień kalkulacji, tabel, a także badań. Zostały one rozbudowane w stosunku do tych, jakie były wymagane na podstawie rozporządzenia 358/2003. Odnoszące się do przedmiotowej współpracy wyłączenie znajdzie zastosowanie jeżeli zestawienia, tabele lub badania nie identyfikują opracowujących je zakładów ubezpieczeń, jak i żadnej z ubezpieczonych osób⁵⁹ po ich opracowaniu, w trakcie rozpowszechniania zawierają oświadczenie, że nie są wiążące⁶⁰ oraz nie zawierają jakichkolwiek wskazań dotyczących składek komercyjnych⁶¹. Oprócz tego zestawienia, tabele lub wyniki badań powinny być dostępne na rozsądnych, przystępnych finansowo i niedyskryminujących warunkach dla każdego zakładu ubezpieczeń, który o nie wnioskuje. Dotyczy to również zakładów ubezpieczeń nie działających na rynku geograficznym lub produktowym, do których te zestawienia, tabele lub wyniki badań się odnoszą⁶². Na takich samych warunkach zestawienia, tabele lub badania powinny być dostępne dla organizacji konsumenckich lub stowarzyszeń klientów, które w odpowiedni i precyzyjny sposób zwrócą się o umożliwienie dostępu do nich z należycie uzasadnionego powodu. Wyjątkiem jest jedynie sytuacja, gdy nieopublikowanie przedmiotowych danych jest obiektywnie uzasadnione względami bezpieczeństwa publicznego⁶³.

Szczególnie istotnym z punktu widzenia konsumentów usług ubezpieczeniowych zastrzeżeniem warunków stosowania wyłączenia porozumień polegających na wspólnym tworzeniu zestawień, tabel i badań wydaje się wymóg dostępności opracowywanych w ramach porozumienia zestawień, tabel oraz badań dla organizacji konsumenckich i stowarzyszeń klientów. Z kolei dla zapobieżenia możliwości wyeliminowania konkurencji duże znaczenie ma wymóg udostępniania wspólnie wypracowanych zestawień, tabel i wyników badań nieuczestniczącym w porozumieniu zakładom ubezpieczeń, i to zarówno tym, które działają na danym rynku produktowym lub geograficznym, jak i tym, które rozważają dopiero wejście na ten rynek.

Artykuł 4 rozporządzenia w odniesieniu do powyższych wyłączeń wprowadza klauzulę czarną, w świetle której nie będą one miały zastosowania, jeżeli uczestniczące przedsiębiorstwa zobowiązują się wzajemnie lub zobowiązują inne przedsiębiorstwa do nieużywania innego rodzaju zestawień lub tabel albo do nieodchodzenia od wyników sporządzonych badań⁶⁴. Klauzula ta nie uległa zmianie w stosunku do występują-

57. Art. 3 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 267/2010.

58. Art. 3 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 267/2010.

59. Art. 3 ust. 2 lit. a rozporządzenia nr 267/2010.

60. Art. 3 ust. 2 lit. b rozporządzenia nr 267/2010.

61. Art. 3 ust. 2 lit. c rozporządzenia nr 267/2010.

62. Art. 3 ust. 2 lit. d rozporządzenia nr 267/2010.

63. Art. 3 ust. 2 lit. e rozporządzenia nr 267/2010.

64. Art. 4 rozporządzenia nr 267/2010.

cej w poprzednim rozporządzeniu. Przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe będące uczestnikami porozumienia nie muszą zatem weryfikować jego treści pod względem zawartych w nim niedozwolonych klauzul.

W rozdziale trzecim rozporządzenia zawarto całokształt przepisów dotyczących możliwości wyłączenia porozumień polegających na tworzeniu lub działaniu grup zakładów ubezpieczeń lub grup zakładów ubezpieczeń i reasekuracji przez dwa lub większą liczbę przedsiębiorstw ubezpieczeniowych w celu wspólnego ubezpieczenia od niektórych rodzajów ryzyka w formie koasekuracji i koreasekuracji. Ten rodzaj współpracy jest wyłączony z zakresu zastosowania art. 101 ust. 1 TfUE na warunkach wynikających z rozporządzenia⁶⁵.

W ramach artykułu 6 sformułowano ramy czasowe dla stosowania powyższego wyłączenia oraz progi udziału w rynku. W odniesieniu mianowicie do grup koasekuracyjnych lub koreasekuracyjnych utworzonych wyłącznie w celu ubezpieczenia od nowych rodzajów ryzyka, wyłączenie może być stosowane przez okres trzech lat od daty pierwszego utworzenia grupy, niezależnie od jej udziału w rynku⁶⁶. W stosunku natomiast do pozostałych grup koasekuracyjnych i koreasekuracyjnych wyłączenie może mieć zastosowanie przez cały okres obowiązywania rozporządzenia, pod warunkiem jednak, że łączny udział w rynku przedsiębiorstw uczestniczących nie przekracza określonego poziomu. Dla grup koasekuracyjnych poziom ten ustalono na 20 proc. dowolnego rynku właściwego,⁶⁷ natomiast dla grup koreasekuracyjnych – na 25 proc. takiego rynku⁶⁸. Rozróżnienie wielkości progów udziału w rynku dla grup koasekuracyjnych i koreasekuracyjnych zostało utrzymane, ponieważ działanie grup koasekuracyjnych może pociągać za sobą ujednocianie ogólnych warunków ubezpieczeń i składek komercyjnych⁶⁹. Dlatego też dla tych ostatnich stosuje się próg niższy.

Drugi możliwy rodzaj współpracy przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, polegający na tworzeniu grup, może być zatem ograniczony w czasie, jeżeli dotyczy ubezpieczenia od nowych rodzajów ryzyka. Okres trzyletni jako maksymalny czas stosowania wyłączenia w tym przypadku wydaje się przy tym krótki dla nawiązania współpracy, która miałaby nieść korzyści dla konsumentów, a nie tylko dla przedsiębiorstw uczestniczących w porozumieniu.

Definicja nowych rodzajów ryzyka została sformułowana w art. 1 ust. 6 rozporządzenia 267/2010. Za nowe rodzaje ryzyka uznaje się mianowicie takie, które nie istniały w przeszłości i od których ubezpieczenia wymagają zupełnie nowych produktów ubezpieczeniowych⁷⁰. Ponadto w wyjątkowych okolicznościach za nowe rodzaje ryzyka można uznać takie, co do których obiektywna analiza wykazała na tyle znaczącą zmianę ich charakteru, że określenie zdolności ubezpieczeniowej koniecznej dla ubezpieczenia od danego rodzaju ryzyka nie jest możliwe⁷¹. Pojęcie nowych rodzajów ryzyka zostało rozszerzone w stosunku do jego odpowiednika zawartego w rozporządzeniu

65. Art. 5 rozporządzenia nr 267/2010.

66. Art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 267/2010.

67. Art. 6 ust. 2 lit. a rozporządzenia nr 267/2010.

68. Art. 6 ust. 2 lit. b rozporządzenia nr 267/2010.

69. Zob. R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 496.

70. Zob. art. 1 ust. 6 lit. a rozporządzenia nr 267/2010.

71. Por. art. 1 ust. 6 lit. b rozporządzenia nr 267/2010.

358/2003⁷². Do nowych rodzajów ryzyka zalicza się na przykład, ryzyka katastroficzne, nuklearne, terrorystyczne, czy ryzyko związane ze środowiskiem naturalnym⁷³.

Ograniczenie czasowe nie dotyczy natomiast współpracy w formie koasekuracji i koreasekuracji w celu wspólnego ubezpieczenia od tych rodzajów ryzyka, które nie są nowe. W tym jednak przypadku zastosowano ograniczenie w postaci określonego poziomu łącznego udziału w rynku przedsiębiorstw uczestniczących. Poziom ten jest stosunkowo niski i wydaje się, że przedsiębiorstwa mogą łatwo go przekroczyć.

Uzasadnieniem utrzymania wyłączenia jest okoliczność, że tworzenie grup, nawet jeżeli ich działalność mogłaby być zastąpiona działalnością kilku konkurujących ze sobą ubezpieczycieli, może przynosić pewne optymalne korzyści. Uczestniczące w grupie przedsiębiorstwa mogą bowiem zdobywać niezbędne dla swej działalności doświadczenie lub osiągać oszczędności kosztów jej prowadzenia, a także mają możliwość obniżania składek komercyjnych. Redukcja kosztów działalności może zaś wpływać na obniżanie cen usług ubezpieczeniowych, co niewątpliwie jest korzystne dla ubezpieczających się, czyli konsumentów usług świadczonych w sektorze. Ponadto tworzenie grup może przyczyniać się do poprawy jakości usług ubezpieczeniowych, jak i wpływać na postęp techniczny i ekonomiczny w zakresie rozwoju tych usług, co podkreśliła Komisja Europejska już w 1984 r. w decyzji w sprawie *Nuovo CEGAM*⁷⁴.

Niemniej jednak, tworząc grupy koasekuracyjne lub koreasekuracyjne, przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe nie mają swobody w wyborze partnera do współpracy ze względu na ryzyko wystąpienia zbyt wysokiego łącznego udziału w rynku. Wyłączone porozumienia nie mogą bowiem powodować sytuacji, w której podmioty w nich uczestniczące mają możliwość usuwania konkurencji w stosunku do istotnej części produktów. Określony poziom korzyści z funkcjonowania grup powinni także czerpać konsumenci. Jest to natomiast możliwe jedynie w przypadku istnienia dostatecznego poziomu konkurencji na rynkach właściwych, na których działają grupy⁷⁵. Ponadto przedsiębiorstwa tworzące przedmiotowe grupy powinny pamiętać, że oprócz zachowania określonego poziomu udziału w rynku muszą także spełnić pozostałe warunki wyłączenia ustanowione w rozporządzeniu.

Warunki te sformułowano w artykule 7 rozporządzenia. Pierwszy z nich polega na tym, że każde przedsiębiorstwo uczestniczące w grupie ma możliwość wycofania się z niej bez jakichkolwiek sankcji po złożeniu wypowiedzenia z odpowiednim wyprzedzeniem⁷⁶. Zasady grupy nie mogą zobowiązywać żadnego z przedsiębiorstw uczestniczących w grupie do ubezpieczenia lub reasekuracji poprzez grupę, ani też nie mogą ograniczać żadnemu z nich możliwości ubezpieczenia lub reasekuracji w całości lub w części poza grupą od wszelkiego rodzaju ryzyka ubezpieczonego przez grupę⁷⁷. Kolejny warunek zaś zakłada, że zasady grupy nie mogą ograniczać działalności grupy lub uczestniczących w niej przedsiębiorstw do ubezpieczenia lub reasekuracji od ryzyka

72. Por. art. 2 ust. 7 rozporządzenia nr 358/2003.

73. Bell & Bellis, *Competition Law of the European Community*, CCH Europe 2006, s. 1409 – podają za R. Stankiewicz, *Wyłączenia...*, s. 494.

74. *Op. cit.*

75. Por. pkt 17 *in media i in fine* preambuły rozporządzenia nr 267/2010.

76. Art. 7 lit. a rozporządzenia nr 267/2010.

77. Art. 7 lit. b rozporządzenia nr 267/2010.

umiejscowionego w określonej części Unii Europejskiej⁷⁸. Ponadto przedsiębiorstwa uczestniczące w grupie koreasekuracyjnej nie mogą porozumiewać się w sprawie składek komercyjnych naliczanych w ubezpieczeniach bezpośrednich⁷⁹. Przedmiotowe porozumienia nie mogą także ograniczać produkcji lub sprzedaży, jak również dokonywać podziału rynków lub klientów⁸⁰. Warunki wyłączenia nawiązują tu zatem do podstawowych naruszeń zakazu porozumień ograniczających konkurencję wskazanych w Traktacie. W odniesieniu do tego rodzaju wyłączenia nie przewiduje się natomiast klauzul czarnych.

Warunki wyłączenia porozumień polegających na tworzeniu grup koasekuracyjnych i koreasekuracyjnych uległy pewnej redukcji w stosunku do poprzednio obowiązującego rozporządzenia. To ostatnie przewidywało bowiem, że dla możliwości wyłączenia żaden z członków grupy lub przedsiębiorstw wywierających decydujący wpływ na politykę handlową grupy nie może być jednocześnie członkiem lub wywierać decydującego wpływu na politykę handlową innej grupy, która działa na tym samym rynku właściwym⁸¹. Przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe zainteresowane współpracą w formie tworzenia grup nie muszą już, na podstawie nowego rozporządzenia, wystrzegać się uczestnictwa w innej, niebiorącej udziału w danym porozumieniu, grupie podmiotów ubezpieczeniowych.

Niezależnie od powyższego, warunki przedmiotowego wyłączenia zostały skonstruowane w sposób dość restrykcyjny. Funkcjonowanie grup może bowiem powodować ograniczenie konkurencji w wyniku, na przykład, standaryzacji warunków ubezpieczeń lub standaryzacji kwot ubezpieczenia i składek⁸².

Komisja Europejska przypominała ponadto o konieczności właściwego korzystania przez przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe tworzące grupy z wyłączenia grupowego poprzez przeprowadzanie starannej oceny prawnej zgodności grupy z warunkami wskazanymi w rozporządzeniu. Ma to zapobiegać traktowaniu wyłączenia jako blankietowego, co przed wydaniem nowego rozporządzenia niejednokrotnie miało miejsce⁸³.

Zmianie w stosunku do poprzedniego stanu prawnego uległa również instytucja cofnięcia wyłączenia, które spełnia warunki określone w rozporządzeniu. Nowe rozporządzenie o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeniowym nie przewiduje już takiej możliwości, ponieważ cofnięcie wyłączenia wspólnie dla wszystkich rozporządzeń o wyłączeniach grupowych zostało obecnie uregulowane w art. 29 rozporządzenia Rady nr 1/2003⁸⁴. Warunki cofnięcia wyłączenia zostały tam jednak ukształtowane w nieco inny sposób aniżeli na gruncie rozporządzenia nr 358/2003, które regulowało tę kwestię tylko w odniesieniu do wyłączeń grupowych w sektorze ubezpieczeń gospodarczych. W świetle art. 29 rozporządzenia 1/2003, wycofania przywileju wyłączenia

78. Art. 7 lit. c rozporządzenia nr 267/2010.

79. Art. 7 lit. f rozporządzenia nr 267/2010.

80. Art. 7 lit. d i e rozporządzenia nr 267/2010.

81. Art. 8 lit. g rozporządzenia nr 358/2003.

82. Por. pkt 14 preambuły rozporządzenia nr 267/2010.

83. Komunikat Komisji..., pkt 16.

84. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu, Dz. Urz. L 1 z 04.01.2003 r.

może dokonać, po pierwsze, Komisja w przypadku gdy ustali, że porozumienie, które pomimo spełnienia wymogów wyłączenia, wywołuje jednak skutki niezgodne z ogólnymi warunkami wyłączeń grupowych wskazanymi w art. 101 ust. 3 TfUE. Po drugie, wyłączenie może być również wycofane przez organ ochrony konkurencji państwa członkowskiego, jeżeli wyłączone porozumienie wywiera na terytorium tego państwa członkowskiego lub jego części skutki niezgodne z art. 101 ust. 3 TfUE, a terytorium takie wykazuje cechy odrębnego rynku geograficznego.

Rozporządzenie Komisji nr 267/2010, podobnie jak poprzednio obowiązujące rozporządzenia o sektorowych wyłączeniach grupowych odnoszących się do ubezpieczeń, także ma obowiązywać przez oznaczony czas. Ramy czasowe jego obowiązywania określono w ostatnim rozdziale, wskazując że rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 2010 r. i wygasa z dniem 31 marca 2017 r.⁸⁵. Przez kolejne siedem lat przedsięwzięcia ubezpieczeniowe będą więc miały możliwość zawierania porozumień odpowiadających warunkom wskazanym w rozporządzeniu, wyłączonych na tej podstawie *ex lege* spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję.

Podsumowanie

System ochrony konkurencji Unii Europejskiej ma z jednej strony utrzymywać konkurencję na rynku wewnętrznym na odpowiednim poziomie poprzez zapobieganie monopolizacji produkcji, zbytu czy źródeł zaopatrzenia. Z drugiej jednak strony, dla zabezpieczenia efektywności gospodarki unijnej, nie może dopuszczać do konkurencji niekontrolowanej⁸⁶. Z tych też względów określone kategorie porozumień zawieranych między przedsiębiorstwami, decyzji związków przedsiębiorstw oraz dokonywanych przez nie praktyk uzgodnionych, przy spełnieniu odpowiednich przesłanek, uzyskują wyłączenia spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję *ex lege*, na podstawie przepisów odpowiednich rozporządzeń.

Zawierane przez przedsiębiorstwa porozumienia mogą w odpowiednich okolicznościach w sposób pośredni wspierać rozwój gospodarczy, przyczyniając się do pobudzenia współdziałania podmiotów gospodarczych w różnych aspektach procesu gospodarowania lub rozwoju określonych sektorów, tak jak to ma miejsce w sektorze ubezpieczeń⁸⁷. Wyłączenia spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję mogą więc stanowić skuteczny instrument kreowania pożądanej w określonym zakresie współpracy między przedsiębiorstwami⁸⁸. Funkcję pobudzenia tego rodzaju współpracy spełnia również rozporządzenie o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeń gospodarczych.

Traktowanie zakazu monopolistycznych porozumień w sposób względny, czyli ustanawianie od niego wyjątków oraz wyłączanie spod niego całych grup porozumień w oparciu

85. Art. 9 rozporządzenia nr 267/2010.

86. C. Prieto, *Wpływ prawa wspólnotowego a specyfika francuskiego prawa konkurencji* [w:] M. Buy, H. Lewandowski (red.), *Wpływ prawa wspólnotowego (Unii Europejskiej) na prawo wewnętrzne. Przykład Francji i Polski*, Warszawa 2003, s. 158, D. Lasok, *Zarys prawa Unii Europejskiej. Tom II. Prawo materialne*, Toruń 1998, s. 213.

87. A. Jurkowska, T. Skoczny (red.), *Wyłączenia...*, s. 45.

88. Odnośnie do korzyści, jakie mogą wynikać z określonych typów współpracy przedsiębiorstw sektora ubezpieczeń por. pkt 9 oraz pkt 12, 13 i 14 preambuły rozporządzenia nr 267/2010.

o przepisy odpowiednich rozporządzeń, ma na uwadze kreowanie takich stosunków między przedsiębiorstwami, które mogą nieść za sobą optymalne korzyści gospodarcze. Poprzez współpracę transgraniczną mogą się przyczynić do umacniania i dalszego rozwoju rynku wewnętrznego. Jest zatem, moim zdaniem, rozwiązaniem uzasadnionym.

Działalność ubezpieczeniowa jest działalnością o charakterze gospodarczym, nie ulega więc wątpliwości, że reguły konkurencji stanowiące podstawę gospodarczego funkcjonowania Unii Europejskiej powinny znajdować do niej zastosowanie. Jednocześnie jednak, działalność prowadzoną w sektorze ubezpieczeń gospodarczych uznać należy za działalność o szczególnym charakterze. Stosowanie grupowych wyłączeń od zakazu porozumień ograniczających konkurencję w takich sektorach gospodarki jest, w moim przekonaniu, szczególnie uzasadnione. Działanie reguł konkurencji, a zwłaszcza funkcjonowanie zakazu porozumień ograniczających konkurencję, powinno być na ich gruncie łagodzone. Odpowiednim zaś do tego środkiem wydaje się wprowadzanie rozporządzeń o wyłączeniach grupowych. Dzięki nim przedsiębiorstwa podejmujące niejednokrotnie pożądaną dla rozwoju przedmiotowego sektora, a w konsekwencji całego rynku ubezpieczeniowego Unii Europejskiej, współpracę zyskują pewność, że dostosowując zawierane porozumienia do wymogów wyłączenia i nie zawierając w nich postanowień uznanych za niedozwolone, nie narażą się na zastosowanie wobec nich sankcji z tytułu naruszenia zasad konkurencji. Utrzymanie rozporządzenia o wyłączeniu grupowym stanowi zatem istotne ułatwienie dla przedsiębiorstw ubezpieczeniowych i może się przyczynić do współpracy o pozytywnym znaczeniu dla rozwoju gospodarki unijnej. Zwiększa bowiem pewność prawną podmiotów prowadzących działalność na tym rynku, jak i przyczynia się do ujednocnienia rozwiązań w zakresie dopuszczalnej współpracy na obszarze całej Unii Europejskiej.

Okres obowiązywania drugiego z kolei rozporządzenia Komisji Europejskiej dotyczącego grupowych wyłączeń w zakresie działalności ubezpieczeniowej upłynął z końcem pierwszego kwartału 2010 r. Kwestia jego odnowienia była żywo dyskutowana. Przyjęcie projektu rozporządzenia, a następnie nowego rozporządzenia o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeń przez Komisję Europejską, świadczy o tym, że unijne organy konkurencji nadal uważają utrzymanie przedmiotowego wyłączenia za potrzebne. Pomimo poważnych wątpliwości dotyczących zasadności dalszego utrzymywania opartego na rozporządzeniu grupowego wyłączenia w sektorze ubezpieczeniowym, które były podnoszone zarówno w doktrynie, jak i wskazywane przez Komisję na etapie przeglądu przedmiotowego wyłączenia, wydanie kolejnego rozporządzenia należy, w świetle wskazanych wyżej korzyści, jakie może przynosić grupowe wyłączenie dla rozwoju sektora ubezpieczeniowego, ocenić pozytywnie. Zaakcentowania wymagają jednak ograniczenia, jakie zostały zastosowane przez Komisję w stosunku do poprzednio obowiązującego rozporządzenia. Zarówno bowiem przedmiot wyłączenia objęty rozporządzeniem, jak i sama konstrukcja rozporządzenia zostały w sposób zasadniczy zmodyfikowane.

Zakres przedmiotowy wyłączeń grupowych w sektorze ubezpieczeniowym został ograniczony, wykluczono z niego bowiem pewne rodzaje współpracy, które objęte były wyłączeniem w świetle rozporządzenia z 2003 r. Wyłączenie zostało obecnie ograniczone do współpracy przedsiębiorstw w zakresie tworzenia zestawień kalkulacji przeciętne-

go kosztu ubezpieczenia oraz tabel śmiertelności, wspólnego przeprowadzania badań dotyczących wpływu okoliczności zewnętrznych na zakres przyszłych roszczeń i do tworzenia grup koasekuracyjnych i koreasekuracyjnych mających na celu wspólne ubezpieczenia od niektórych rodzajów ryzyka. W świetle rozporządzenia nr 267/2010, nie jest już natomiast objęta wyłączeniem, jak to miało miejsce na gruncie poprzednio obowiązującego rozporządzenia, kooperacja mająca na celu wspólne ustalanie i rozpowszechnianie standardów ogólnych warunków ubezpieczeń oraz wspólne opracowywanie i rozpowszechnianie niewiążących wzorów ilustrujących zyski, jakie miałyby być osiągnięte z umowy ubezpieczenia. Z zakresu dopuszczalnej współpracy przedsiębiorstw ubezpieczeniowych wyeliminowano także badanie i zatwierdzanie urzędów zabezpieczających, jak i opracowywanie dla nich specyfikacji technicznych, zasad i kodeksów praktyki.

Pewnym zmianom uległy także warunki korzystania z wyłączeń przez przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe podejmujące dopuszczalne rodzaje współpracy. Obowiązek spełnienia tych warunków ma na celu przede wszystkim niedopuszczanie do nadmiernego zakłócania konkurencji, a także niesienie odpowiednich korzyści dla konsumentów usług ubezpieczeniowych.

Wprowadzone na podstawie nowego rozporządzenia zmiany wpłyną na zakres dozwolonej współpracy przedsiębiorstw ubezpieczeniowych. Po pierwsze, ubezpieczyciele nie będą mogli już korzystać z działającego z mocy prawa wyłączenia porozumień w zakresie tworzenia standardów ogólnych warunków ubezpieczeń oraz badania i zatwierdzania urzędów zabezpieczających. W ten sposób nowe rozporządzenie przyczyni się do zawężenia zakresu możliwej współpracy ubezpieczycieli.

Po drugie, w odniesieniu do funkcjonujących na podstawie rozporządzenia form współdziałania przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, zaostrenie warunków korzystania z dopuszczalnych wyłączeń wpłynie na utrudnienie dozwolonej współpracy ubezpieczycieli. Sformułowany w stosunku do porozumień polegających na wspólnym tworzeniu zestawień, tabel i badań wymóg zagwarantowania organizacjom konsumenckim i stowarzyszeniom klientów dostępu do gromadzonych w ten sposób przez strony porozumienia danych spowoduje, że wskazane podmioty uzyskają kontrolę nad gromadzonymi danymi. Będą w związku z tym miały możliwość skuteczniejszej ochrony praw konsumentów lub innych odbiorców usług ubezpieczeniowych. Zmniejszona w ten sposób możliwość współpracy ma służyć ochronie uprawnień konsumentów korzystających z usług sektora ubezpieczeniowego. Odpowiada to założeniu, zgodnie z którym zapewnienie skutecznej konkurencji na rynku, w tym wypadku ubezpieczeniowym, ma nieść korzyści dla konsumentów. Współpracujące przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe muszą zatem zwrócić uwagę na zapewnienie respektowania nowego warunku współpracy. Ponadto w zakresie współdziałania polegającego na tworzeniu grup koasekuracyjnych i koreasekuracyjnych ich uczestnicy będą musieli zapewnić przestrzeganie odpowiednich zmienionych progów udziału w rynku.

Zaostrenie warunków możliwej współpracy oznacza nacisk na poprawę warunków konkurencji między współpracującymi podmiotami ubezpieczeniowymi, a w konsekwencji na zwiększenie konkurencji na rynku ubezpieczeniowym. Zwiększenie zaś konkurencji niesie za sobą korzyści dla konsumentów usług ubezpieczeniowych. Z tego też względu nowe rozwiązania zasługują na aprobatę.

W związku z wejściem w życie nowego rozporządzenia o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeniowym przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe powinny zweryfikować zgodność praktykowanych porozumień z warunkami wskazanymi w rozporządzeniu, zapewnić odpowiednie progi udziału w rynku, a także zagwarantować udostępnianie gromadzonych danych odpowiednim podmiotom. Tym bardziej, że dokonując przeglądu wyłączenia grupowego w sektorze ubezpieczeń gospodarczych, Komisja położyła nacisk na przeciwdziałanie stosowaniu dozwolonych przepisami porozumień w sposób blankietowy, a więc z wyłączeniem dbałości o zachowanie wymaganych warunków dozwolonej współpracy.

W moim przekonaniu, za zasadną uznać należy, po pierwsze, decyzję Komisji Europejskiej w zakresie wypracowania kolejnego rozporządzenia o wyłączeniach grupowych w sektorze ubezpieczeń gospodarczych. Wydaje się bowiem, że współpraca w zakresie zestawień, tabel, badań, a także tworzenia towarzystw koasekuracyjnych i koreasekuracyjnych, może się przyczynić do usprawnienia działalności przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, a co za tym idzie do oferowania lepszej jakości usług dla konsumentów i innych odbiorców. Zwłaszcza zaś współpraca o charakterze transgranicznym może przyczynić się do rozwoju tego rodzaju działalności gospodarczej na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej. Według mojej opinii, wyłączenie o charakterze grupowym powinno nadal ułatwiać współpracę w tym zakresie. Po drugie, uważam za słuszne ograniczenie zakresu dopuszczalnej współpracy wyłączonej spod zakazu i pominięcie w zakresie przedmiotowym wyłączenia współdziałania dotyczącego ustalania standardów ogólnych warunków ubezpieczenia oraz badania i zatwierdzania urządzeń zabezpieczających, które do tej pory objęte były wyłączeniem. Działalność taka nie jest bowiem szczególną cechą sektora ubezpieczeniowego. Współpraca w tym zakresie nie jest już zatem w stanie przyczynić się do rozwoju działalności gospodarczej w sektorze oraz niesienia przeważających nad antykonkurencyjnymi skutkami korzyści dla odbiorców usług, w tym konsumentów. Wobec powyższego nie wymaga ona w sposób konieczny objęcia rozporządzeniem w sprawie wyłączeń grupowych.

Jeżeli chodzi o samą wewnętrzną konstrukcję nowego rozporządzenia, to należy również w sposób pozytywny ocenić fakt, że Komisja zdecydowała się na jej zmianę. Postanowienia przedmiotowego aktu rozpoczynają się bowiem od wskazania legalnych definicji podstawowych pojęć dotyczących wyłączenia w sektorze ubezpieczeń. Stworzono zatem swoisty słowniczek, który ma zastosowanie w odniesieniu do dalszych przepisów rozporządzenia. Ponadto poszczególne rodzaje współpracy przedsiębiorstw objęte wyłączeniem zostały kompleksowo uregulowane w kolejnych rozdziałach rozporządzenia. Układ aktu jest zatem bardziej przejrzysty – obok podanego rodzaju wyłączenia wskazuje się warunki, jakie muszą spełnić przedsiębiorstwa, aby móc z niego skorzystać oraz klauzule czarne, których nie mogą w danym porozumieniu zastosować lub progi udziału w rynku, których nie mogą przekroczyć. Stanowi to również znaczne uproszczenie w stosunku do poprzednio obowiązującego rozporządzenia, które na początku wymieniało poszczególne wyłączenia, w dalszych zaś przepisach wskazywało warunki, jakie w konkretnym stanie faktycznym musiała spełnić współpraca przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, aby mogła zostać objęta wyłączeniem.

Wykaz źródeł:

- Bell & Bellis, *Competition Law of the European Community*, CCH Europe 2006.
- Brodecki Z., Majkowska S., *Kilka uwag o europejskim prawie ubezpieczeń* [w:] Mik C. (red.), *Prawo gospodarcze Wspólnoty Europejskiej na progu XXI wieku*, Toruń 2002.
- Decyzja Komisji w sprawie *Nuovo Consorzio Centrale Guasi Alle Macchine (Nuovo CEGAM)*, Dz. Urz. L 99/29 z 1984 r.
- Decyzja Komisji w sprawie *P&J Clubs (Protection and Indemnity Clubs)*, Dz. Urz. L 37/62 z 1985 r.
- Decyzja Komisji w sprawie *Feuer Versicherung (Fire Insurance)*, Dz. Urz. L 35/20 z 1985 r.
- Dębowski P., Skoczny T., *Wyłączenia grupowe dla porozumień wertykalnych w sektorze motoryzacyjnym* [w:] Jurkowska A., Skoczny T. (red.), *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce*, Warszawa 2008.
- Fuchs D., *Europejskie prawo ubezpieczeń gospodarczych* [w:] Kowalewski E. (red.), *Prawo ubezpieczeń gospodarczych*, Toruń 2006.
- Gerard D., „Regulated Competition” in the Automobile Sector, A Comparative Analysis of Car Distribution System in the US and the EU, „European Competition Law Review” 9/2003.
- Holmes H., Lennon P., European Authorities Focus on Insurance, European Competition Law Review 1/2005.
- http://ec.europa.eu/competition/consultations/2009_insurance/draft_regulation_pl.pdf.
- http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/others/sector_inquiries/financial_services/interim_report_24012007.pdf.
- <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/596&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.
- http://ec.europa.eu/competition/sectors/financial_services/insurance.html#review.
- Jurkowska A., Skoczny T., *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we wspólnotowym i polskim prawie ochrony konkurencji* [w:] Jurkowska A., Skoczny T. (red.), *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce*, Warszawa 2008.
- Jurkowska A., Skoczny T., *Wyłączenia grupowe i ich stosowanie w państwach członkowskich UE – stan obecny i perspektywy* [w:] Jurkowska A., Skoczny T. (red.), *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce*, Warszawa 2008.
- Komunikat Komisji w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 TfUE do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. C 82 z 30.03.2010 r.
- Lasok D., *Zarys prawa Unii Europejskiej. Tom II. Prawo materialne*, Toruń 1998.
- Milligan J., *Revision of Block Exemption Regulation 870/95 on Consortia Agreements*, „European Competition Law Review” 4/2000.
- Monti M., *A time for change? – Maritime competition policy at the crossroads*, Antwerp 2003.
- Nestorowicz M.A., Zużewicz-Wiewiórowska I., *Wyłączenia grupowe dla porozumień w transporcie morskim* [w:] Jurkowska A., Skoczny T. (red.), *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce*, Warszawa 2008.

Prieto C., *Wpływ prawa wspólnotowego a specyfika francuskiego prawa konkurencji* [w:] Buy M., Lewandowski H. (red.), *Wpływ prawa wspólnotowego (Unii Europejskiej) na prawo wewnętrzne. Przykład Francji i Polski*, Warszawa 2003.

Roth W. H., *European Competition Policy for the Insurance Market*, „European Competition Law Review” 2/2000.

Rozporządzenie Komisji (UE) nr 267/2010 z dnia 24 marca 2010 r. w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. L 83/1 z 30.03.2010 r.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 906/2009 z dnia 28 września 2009 r. w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 Traktatu do określonych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych pomiędzy przedsiębiorstwami żeglugi liniowej (konsorcja), Dz. Urz. L 256 z 29.09.2009 r.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1459/2006 z dnia 28 września 2006 r. w sprawie zastosowania art. 81 ust. 3 Traktatu wobec pewnych kategorii porozumień i praktyk uzgodnionych w zakresie konsultacji w sprawie taryf pasażerskich stosowanych w ramach rejsowych połączeń lotniczych oraz przydziału czasu na start lub lądowanie w portach lotniczych, Dz. Urz. L 272 z 03.10.2006 r.

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 358/2003 z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 Traktatu do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. L 53/8 z 28.02.2003 r.

Rozporządzenie Komisji nr 3932/92/EWG z dnia 21 grudnia 1992 r. w sprawie stosowania art. 85 ust. 3 Traktatu do niektórych grup porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. L 398/7 z 31.12.1992 r.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu, Dz. Urz. L 1 z 04.01.2003 r.

Rozporządzenie Rady nr 1534/91/EWG z dnia 31 maja 1991 r. w sprawie stosowania art. 85 ust. 3 Traktatu do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, Dz. Urz. L 134 z 07.06.1991 r.

Skoczny T., *Sektorowe reguły konkurencji w prawie wspólnotowym* [w:] *Prawo konkurencji Wspólnoty Europejskiej. Źródła, T. II, Reguły sektorowe*, Warszawa 2002.

Skoczny T., *Reguły konkurencji* [w:] Barcz J. (red.), *Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki*, Warszawa 2005.

Skoczny T., *Wygaśnięcie wyłączeń grupowych dla porozumień w transporcie lotniczym* [w:]

Jurkowska A., Skoczny T. (red.), *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce*, Warszawa 2008.

Stankiewicz R., *Wyłączenia porozumień kooperacji ubezpieczeniowej* [w:] Jurkowska A., Skoczny T. (red.), *Wyłączenia grupowe spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję we Wspólnocie Europejskiej i w Polsce*, Warszawa 2008.

Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z funkcjonowania rozporządzenia Komisji nr 358/2003/WE w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 TWE do niektórych kategorii porozumień, decyzji i praktyk uzgodnionych w sektorze ubezpieczeniowym, COM 2009, 0138 final.

Wyrok ETS z dnia 27.01.1987 r. w sprawie 45/85 *Verband der Sachversicherer Cv (Vds) v. Komisji WE*, Zb. Orz. [1987] s. 405.

1. Decyzje Komisji Europejskiej

Zużewicz I., *Prawo antymonopolowe* [w:] Brodecki Z. (red.), *Konkurencja*, Warszawa 2004.

Insurance Block Exemption in view of European Commission Regulation No. 267/2010 of 24 March 2010 – Summary

In the EU law, exceptions from the ban on agreements restricting competition are set by means of block exemption regulations. Since 1992, such regulations have been also issued for the economic insurance sector. However, they are temporary. The regulation on block exemptions from the ban on agreements restricting competition in the economic insurance sector issued in 2003 expired as of the end of the first quarter of 2010. Consequently, the European Commission revised it and assessed operation of the block exemption in this sector, as a result of which it decided to maintain this exemption and then issued another, already the third, exemption regulation. In comparison with the previous exemption, the scope of cooperation of insurance companies exempted from its scope has, however, been narrowed down. What has been excluded was those types of cooperation which are not specific to the insurance sector. Certain changes have also been introduced with respect to terms and conditions of exemptions of allowed types of cooperation between insurers.

WIOLETA BARANOWSKA-ZAJĄC jest doktorantką w Katedrze Europejskiego Prawa Gospodarczego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego.

Recenzenci: Marek Kurowski, Justyna Orlicka.